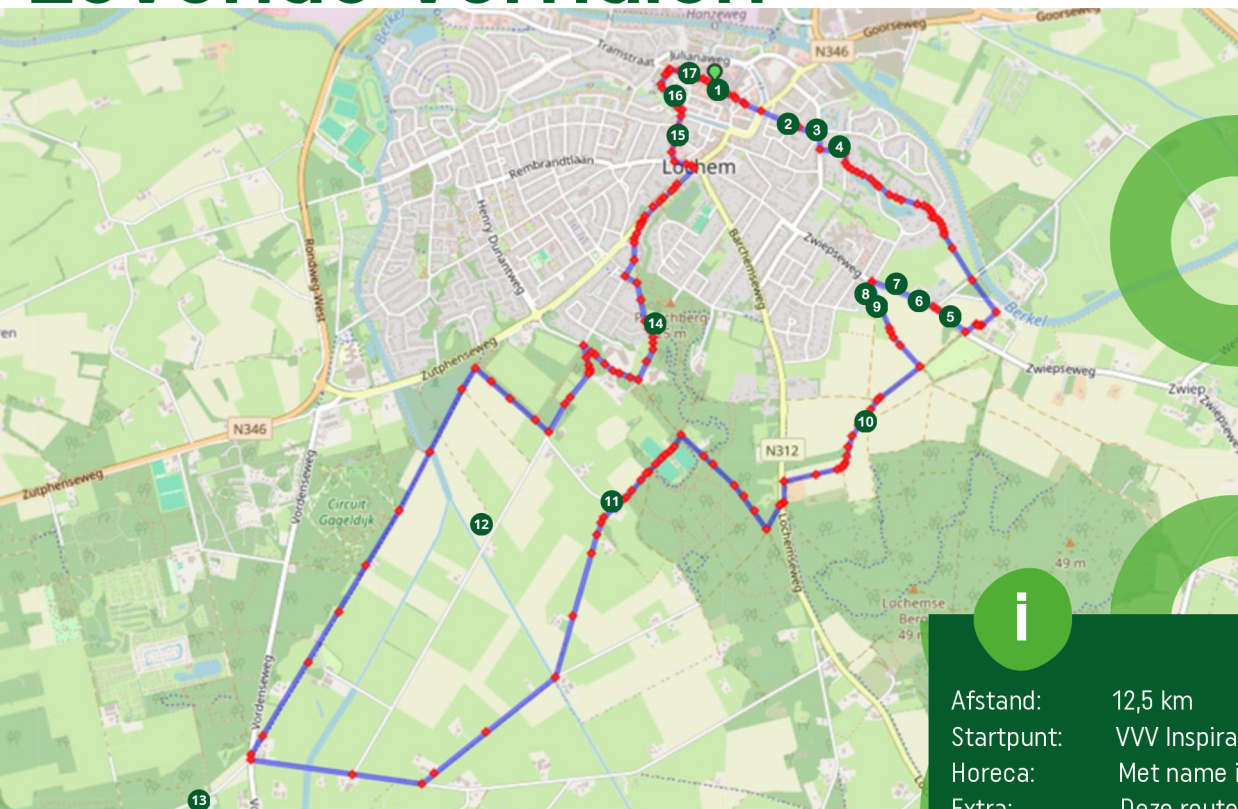

wandelroute

Levende verhalen

Tijdens deze boeiende wandeling duik je in het oorlogsverleden van Lochem en haar directe omgeving. De route is een lokaal ommeetje, onderdeel van Liberation Route Europe.

i

Afstand: 12,5 km
Startpunt: VVV Inspiratiepunt Lochem
Horeca: Met name in het centrum van Lochem
Extra: Deze routebeschrijving bevat korte stukjes informatie. Voor uitgebreide informatie verwijzen wij naar het bronnenboek op vvvlochem.nl/bronnenboek. Bij VVV Lochem en boekhandel Lovink zijn ook boeken verkrijgbaar over het oorlogsverleden van Lochem.

Introductie:

Het is oorlog. In de kleine landstad Lochem zijn de meningen flink verdeeld. Het is voor de mensen in het verzet dan ook een zware klus om onopgemerkt hun taken uit te voeren. Onderduikers worden voorzien van voedsel en stamkaarten worden vervalst. Maar op 2 april 1945 wordt Lochem eindelijk bevrijd. Vanuit de richting Barchem naderen de Tommy's. Aan de voet van de Lochemse Berg wachten de Duitsers hen op en volgt er nog een zware strijd. Aan beide kanten sneuvelen soldaten. Als eerbetoon aan de Britse bevrijders staat nu midden op de Enk een granieten monument en is de zandweg vernoemd naar de legereenheid Somerset.

Mede dankzij het boek 'Lochem in oorlogstijd' van de Historische Vereniging, de verhalen van de Lochemers Ernst Marsman en Siem van der Neer, het boekje 'Lochem, Emmastraat 25' van Cees Derlagen en de inzet van Berry Swarthoff, Bertus Karssenberg en Dick van Welzen, hebben we deze route gerealiseerd en kunnen we deze herinneringen doorvertellen. Opdat wij niet vergeten!

Het copyright op de teksten ligt bij AbelLeisure. De route is ook eenvoudig te wandelen met de RoutAbel app op je smartphone. Voor meer informatie over de app en hoe deze te downloaden scan de QR-code of ga naar www.routabel.nl.

 ROUTABEL
Routes to Inspiration!

Routebeschrijving:

1. Als je het Liberation-museum verlaat wandel je met de Gudulakerk aan je linkerzijde zo 't Ei op. Volg dit straatje dat overgaat in de Gudulastraat, Tuinstraat en steek dan recht over de Kastanjelaan in. Aan het einde van de Kastanjelaan sla je rechtsaf de Nieuweweg op.

lochem

**landelijk
lochem**

Liberation Museum

Het Liberation Museum Lochem is sinds 2023 gevestigd in het oude gemeentehuis boven de VVV in Lochem. Naast de aandacht voor de bevrijding van Lochem, wordt ook aandacht besteed aan het leven tijdens de oorlog in Lochem. De permanente tentoonstelling over de Tweede Wereldoorlog voert je terug naar het leven in de oorlog. Een leven vol verzet, verlies en soms 'gewoon' de dag proberen door te komen. In het Liberation Museum Lochem nemen we je vooral mee naar de bevrijders van Lochem: wie waren ze, wat deden ze en wat gebeurde er toen in Lochem? Opdat wij niet vergeten!

Dit interessante museum is gratis toegankelijk en huist in hetzelfde pand als het VVV Inspiratiepunt. Het museum is geheel afhankelijk van giften. Een donatie wordt bijzonder op prijs gesteld.

Van klok tot kogel (1)

De klokkenvordering, ook Lochem ontkomt er niet aan. Op een ochtend in januari 1943 speelt het Lochemse carillon voor het laatst "Hollands vlag, je bent mijn glorie". Daarna worden de 27 bronzen klokken, met een totaalgewicht van ongeveer 5000 kilo, naar beneden gehaald. Ze verdwijnen naar Duitsland, waar ze worden omgesmolten tot kogels en kanonnen. De 3 grote luidklokken die ook weggevoerd worden, keren na de oorlog ongeschonden terug en laten nu elk half uur weer weten hoe laat het is.

© Repro Gemeente Lochem | Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem | Fotonummer: HG08189 Foto: Een deel van de kerkklokken, die weggehaald waren door de bezetters, worden teruggebracht na de bevrijding. De kerkklokken waren ondergebracht in Tilburg.

Stolpersteine Kastanjelaan 7 (2)

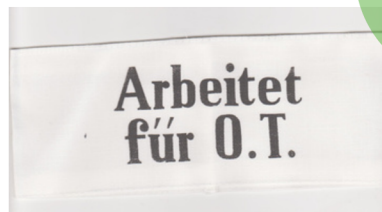
Ze heten Stolpersteine (struikelstenen) omdat je er over struikelt met je hoofd en je hart. Je moet je buigen om de tekst te kunnen lezen. De Duitse kunstenaar Gunter Demnig, zoon van nazi-ouders, heeft als een soort boetedoening de stenen ontworpen. Op de kleine stenen is een messing plaatje aangebracht met de persoonlijke gegevens van nazislachtoffers. In heel Europa liggen al zo'n 50.000 stenen (2014). Dat aantal groeit nog steeds. Het bedrijf dat ze maakt, heeft wachtlijsten, want vrijwel alle stenen worden door de kunstenaar zelf gemaakt én geplaatst. Sinds kort laat hij zich trouwens ondersteunen door een bevriende kunstenaar.

Huize De Pillink (3)

Organisation Todt - Op de Nieuweweg 5 wordt in oktober '44 het kantoor van Organisation Todt gevestigd: een Duitse bouwmaatschappij genoemd naar de oprichter Fritz Todt. Na de mislukte slag om Arnhem moeten er versterkingen, loopgraven en tankvallen voor de Duitsers gegraven worden. Daarvoor worden alle Nederlandse mannen tussen 17 en 45 jaar opgeroepen. Die hebben uiteraard weinig zin in deze gevaarlijke en zware klussen in het belang van de tegenpartij. De zogenaamde vrijstellingsbriefjes, waardoor je legaal vrijgesteld werd, zijn schaars, maar erg gewild!

Verdieping: De NBS (niet te verwarren met NSB)

Direct na de bevrijding van Lochem op 2 april, wordt het hoofdkwartier van de NBS (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten) gevestigd in hetzelfde pand. Simpelweg omdat het al volledig ingericht is als kantoor. Bureaus, stoelen, typemachines en tafels; alles is aanwezig. Samen met de oude kern van het verzet en een aantal vrijwilligers probeert de NBS de orde te handhaven. Ze zorgen o.a. voor de bewaking van arrestanten, sporen verdachte personen op, registreren de door Duitsers achtergelaten goederen en papieren en beheren de algemene administratie.

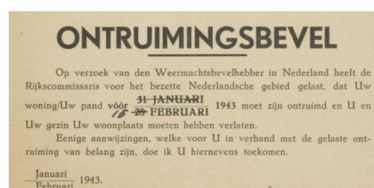

2. Sla de eerste weg links in. Dit is de Haitsma Mulierlaan.

Haitsma Mulierlaan (4)

In het najaar van 1944 vorderen de Duitsers steeds meer huizen. Vooral deze grote huizen aan de Nieuweweg en de Haitsma Mulierlaan zijn in trek. Binnen enkele uren moeten de bewoners hun woningen verlaten en trekken de Wehrmachtinstanties erin. Eigendommen meenemen is toegestaan, maar grote voorwerpen en zware meubels moeten ze achterlaten voor de Duitse heren. Op Haitsma Mulierlaan nr. 4 wordt het Evacuatiebureau gevestigd. Van hieruit wordt vervangende woonruimte geregeld voor diegenen die hun huis kwijt zijn. Vaak is dit niet meer dan een kleine zit-slaapkamer of een eenvoudig huisje...

'De verhuisellende is groot', zo schrijft een Lochemse dame begin 1945 aan een vriendin in Rhenen. 'Vooral de vroegere welgestelden worden zonder meer binnen enkele uren uit hun huis gezet. Zo trok een mevrouw vorige week met een handkar met huisraad vanaf haar villa door de dikke sneeuw naar een zit-slaapkamer boven de Twentse bank. Een jonkheer liep gisteren achter een kruiwagen met aardappelen en de voormalige hoofddirecteur van de Rotterdamse Bank, een erg voorname man, duwde een handkar met huisraad en zit nu in een klein kamertje in de H. Postelweg...'

3. Volg deze straat en houd op de splitsing links aan. De vijver ligt aan je rechterhand. Ga met de bocht mee rechts en neem het wandelpad dat direct links tussen de huizen doorgaat. Wandel dit pad af (je loopt over met bomen omlijst laantje). Steek bij de kruising met de weg recht over. Aan de overkant van de rivier de Berkel ligt kasteel De Cloese.

4. Sla voor het eerste huis rechtsaf en volg het pad tot je op de Zwiepseweg bent. Sla hier rechtsaf. Ga bij de kruising met de Keppellaan rechtdoor.

De Zwiepseweg (5)

Hier, op de Zwiepseweg, worden de Engelsen van alle kanten onder vuur genomen. Overal wordt geschoten: vanuit hooibergen, boerderijen en mangaten. Een soldaat die naast de voorste tank loopt, wordt geraakt en overleeft het niet. De Engelse colonne stopt en de infanteristen zoeken dekking op boerenerven, achter bomen of in sloten. En achter dit standbeeld van mr. Sickesz. Omdat de vijand niet te zien is, vuren de Engelse tanks ook op boerderijen en huizen. De huizen op de nummers 135 en 137 vliegen zelfs in brand. Gelukkig wisten de bewoners een veilig onderkomen te vinden. Kasteel De Cloese, waar gewonde soldaten werden opgevangen, was reeds ontruimd. Op de foto van de Enk zijn de rookpluimen van de in brand geschoten boerderijen goed zichtbaar.

Zaterdag 1 april 1945 (6)

Het is zaterdag 1 april 1945, de dag voor Pasen. Het is koud en nat. Via Ruurlo en Barchem rukken de Engelsen op richting Lochem. Sinds ze in de nacht van 23 op 24 maart de Rijn zijn overgestoken, proberen ze zo snel mogelijk door te stoten naar het noorden. Het doel is om bij Lochem een bruggenhoofd aan te leggen; een militaire vesting die de brug over het Twentekanaal moet beschermen. De mannen zijn al dagen achtereenvolgens in touw en hebben al 24 uur lang geen enkele maaltijd gehad...

Verdieping:

Hier, op de Zwiepseweg, worden de Engelsen van alle kanten onder vuur genomen. Overal wordt geschoten; vanuit hooibergen, boerderijen en mangaten. Een soldaat die naast de voorste tank loopt, wordt geraakt en overleeft het niet. De Engelse colonne stopt en de infanteristen zoeken dekking op boerenerven, achter bomen of in sloten. Omdat de vijand niet te zien is, vuren de Engelse tanks ook op boerderijen en huizen. De huizen op de nummers 137 en 135 vliegen zelfs in brand.

lochem

landelyk
lochem

Het huis met het rieten dak (7)

Even later probeert een sectie van 9 mannen de Zwiapseweg over te steken om het huis met het rieten dak te bereiken. Maar de Duitsers hebben vanuit het roggeland een prima schietveld en er sneuvelen 5 Engelsen. Hun sergeant, die struikelt over prikkeldraad en zo de aanslag overleeft, is woest. Hij dirigeert één van de tanks naar voren en geeft opdracht om de hele linkerflank onder vuur te nemen. De Duitsers schrikken hier zo van dat ze zich meteen overgeven. De Engelsen zijn 60 krijgsgevangenen rijker.

5. Ter hoogte van de J.A. Staringweg ga je linksaf en neem je het zandpad. Dit is de Somerset. Aan de rechterkant bevindt zich het Somerset oorlogsmonument. De Langense Enk ligt voor je. Hier werd de vrijheid zwaar bevochten.

Somerset - Oorlogsmonument (8)

Het monument 'Somerset' herinnert de inwoners van Lochem aan de bevrijding op 1 en 2 april 1945 door de 43e Wessex Divisie, bestaande uit de 4e Somerset Light Infantry, het 4e Wiltshire Regiment, de Sherwood Rangers en de 4e en 7e Dragoon Guards. Het is geplaatst op een gedeelte van het vroegere traject van de trambaan, dat dwars over de Enk liep. Op 1 april 1988 is aan het begin van de trambaan/Somerset een monument opgericht voor de gevechten van de 43rd Wessex Division op de Langense Enk. De tekst op de steen luidt als volgt:

ALL THE WAY FROM NORMANDY'
'4th. Bn. The Somerset Light Infantry (P.A.)
'4th. Bn. The Wiltshire Regiment
'The Sherwood Rangers
'The 4th. / 7th. Dragoon Guards
BEVRIJDERS VAN LOCHEM
1-2 april 1945

Elk jaar op 1 april wordt het beheer van het gedenkteken met een kleine plechtigheid overgedragen aan een volgende generatie eersteklassers van het Staringcollege.

De Langense Enk (9)

Op de Langense Enk sneuvelen op 1 april 1945 elf militairen van de Somerset Light Infantry en Royal Armoured Corps. Toen ze tijdens de bevrijding oprukten richting Lochem ondervonden ze hier veel weerstand van Duitse troepen. De slachtoffers zijn begraven op het Erehof in Barchem. Als in 1946 het ereveld in Holten wordt ingericht, stelt men voor om de stoffelijke resten daar naartoe over te brengen. Maar omdat de militairen begraven zijn in gewijde aarde van een officiële begraafplaats, is herbegraving helaas onmogelijk...

Het monument bij Somerset herinnert aan deze 11 gesneuvelde bevrijders:

1. Robert Collins (35) soldaat Somerset Light Infantry
2. Maurice John Duke (18) soldaat Somerset Light Infantry
3. David Evans (20) korporaal Somerset Light Infantry
4. Cyril Leonard Pearce (18) soldaat Somerset Light Infantry
5. Albert Sidney William Warr (19) soldaat Somerset Light Infantry
6. Thomas Henry Swarbrick (22) soldaat Somerset Light Infantry
7. Maurice Waterman Belton (19) Royal Armoured Corps cavalerist
8. Leslie Mc Cracken (21) Royal Armoured Corps cavalerist
9. Alfred O'Pray (35) Royal Armoured Corps cavalerist
10. Gordon Graham (25) Royal Armoured Corps cavalerist
11. William Carwardine (31) Royal Armoured Corps Cavalerist an het Staringcollege.

6. Houd op de splitsing voor het huis met de rieten kap links aan. Sla op de kruising rechtsaf. Houd bij de volgende splitsing links aan en volg de zandweg die parallel aan het fietspad loopt. Tegen de bosrand ligt een wit huis met de naam De Enk.

Huis De Enk (10)

Midden in het strijdgewoel staat de bewoonster van het witte huis De Enk, tot grote woede van haar man, foto's te maken van Engelse tanks die de heuvel afrijden. Gevaarlijk, want de drie tanks worden al gauw bestookt met mortiergranaten. Eén wordt er geraakt en rijdt terug. De andere twee zetten de aanval voort, maar krijgen te maken met Panzerfauste; draagbare Duitse antitankwapens.

Zo'n Panzerfaust bevat 800 gram aan explosief; genoeg om een tank te doorboren en uit te schakelen. Eén tank kan nog op tijd achteruit rijden, maar de andere wordt geraakt. Vier mannen springen brandend uit de koepel en worden neergeschoten. De bestuurder is echter ongedeerd, rent naar de Duitse loopgraven en schiet een aantal soldaten neer. Ook nu geven de Duitsers zich snel over en maken de Engelsen in één klap 100 mannen krijgsgevangen.

Tegen 11 uur 's avonds kunnen de Engelsen dan toch hun opmars voortzetten. Een gedeelte trekt via de Barchemseweg en de Nieuwstad Lochem binnen, anderen bereiken het centrum via Berkeloord en de Nieuweweg. Nadat Lochem zondagochtend vroeg bevrijd is, worden de Engelsen teruggeroepen naar Borculo, waar ze eindelijk, na 72 uur strijd, kunnen rusten. Ze worden afgelost door Canadese afdelingen. Rond 05.00 uur komen de eerste Lochemers uit hun schuilkelders en begroeten blij en opgewonden de Canadezen. Jarenlang hebben de Lochemers gedacht dat ze door hen bevrijd zijn.

Hier, bij het driehoekige bosje, worden de volgende dag tien in de Enk gesneuvelde, Engelse militairen begraven. Een maand later volgt herbegraving op de Barchemse begraafplaats. Als in 1946 het ereveld in Holten wordt ingericht, stelt men voor om de stoffelijke resten daar naartoe over te brengen. Maar omdat de militairen begraven zijn in gewijde aarde van een officieel kerkhof, is herbegraving helaas onmogelijk...

7. Blijf de weg naast het fietspad volgen, totdat je de Barchemseweg kruist. Ga een klein stukje links het fietspad op. Bij het trappetje aan de rechterkant steek je de Barchemseweg over en wandel je de Veenweg op. Neem de eerste weg rechts. Dit pad heet Onder Langs.

8. Wandel over Onder Langs tot vlak voorbij het hockeyveld. Hier ga je links en wandel je over het hockeycomplex. Je bent nu op de Koopsdijk.

Een ooggetuige vertelt (11)

Ook ons huis aan de Barchemseweg werd eind 1944 opgeëist door de Duitsers. Zodoende brachten wij de oorlogswinter noodgedwongen door op een boerderij hier in 't Veen. Dankzij de aanwezige melk, rogge en slacht was er van honger gelukkig geen sprake. Op 1 april kregen we te horen dat de Tommy's bij hotel De Dolle Hoed (halverwege Barchem-Lochem) waren. Dolenthousiast liepen we richting de Barchemseweg. De hond, versierd met oranje strik, namen we mee. Maar de aanwezige soldaten waarschuwden dat we ons nog op vijandelijk terrein bevonden. Ze waren namelijk nog niet verder opgerukt dan de Dolle Hoed. 's Avonds legerden de troepen zich in het bos. Het was een fantastisch gezicht: na al die jaren van verduistering, overal lichtjes en kampvuren!.

9. Wandel verder over de Koopsdijk totdat deze kruist met de Veenweg. Sla rechtsaf de Veenweg op en wandel deze uit tot de kruising met de Dollehoedsdijk.

Wapendropping Grote Veld (12)

Op 11 november 1944 vond in het Grote Veld tussen Lochem en Vorden een wapendropping plaats. De verzetsgroep uit Barchem had dringend wapens nodig voor sabotagedaden en kreeg via een illegale zender de coördinaten door voor twee afwerpterreinen. De eerste poging op 9 november mislukte vanwege technische problemen, maar op 11 november was de operatie succesvol. 's Middags werd de juiste roepzin via de radio doorgegeven, en 's avonds bevestiging van de drop. Vele verzetsleden uit verschillende steden verzamelden zich op het terrein en troffen veiligheidsmaatregelen. Na enige vertraging door een defect aan de verlichting, landden uiteindelijk zeventien containers met wapens en munitie op parachutes, waarmee de verzetsgroep voor een tijd was voorzien van de benodigde middelen.

10. Sla rechtsaf de Dollehoedsdijk op en wandel deze uit tot je op de Vordenseweg komt. Neem op de kruising het meest rechtse pad. Dit is de Gageldijk. Nadat je de Veengoot overgestoken bent loop je achter de begraafplaats langs. Hier bevinden zich enkele oorlogsgraven.

Neerstorten Lancaster (13)

In september '44 maakt de Lochemse bevolking voor het eerst kennis met hevige luchtgevechten tussen geallieerde en Duitse jagers. Zeker 11 Duitse jagers worden neergeschoten, maar ook een aantal Amerikanen. Zo zou het de hele herfst en winter doorgaan. Op 23 september stort er aan de rand van het Grote Veld een Britse bommenwerper neer van het 617e 'Dam Busters' Squadron. Alle bemanningsleden konden het toestel op tijd verlaten, behalve flight luitenant Stout. Hij overleeft de crash niet en wordt een week later begraven op de nieuwe begraafplaats in Lochem.

11. Vlak voor het einde van de Gageldijk neem je in het bosje het wandelpad naar rechts. Wandel door tot je op de Tusselerveenweg bent. Sla hier linksaf en bij de kruising met de Hessenweg ga je rechtsaf.

12. Bij hotel De Scheperskamp ga je links Onder Langs op. Na enige tijd bevindt het Openluchttheater zich aan de rechterkant.

Openluchttheater De Zandkuil (14)

Het is december 1944. Ook de eigenaar van de cementfabriek moet zijn riante huis afstaan aan de Duitsers. Net voor kerst verlaat het gezin Streek huize Borneo aan de Zutphenseweg en vindt het, met goedkeuring van de beheerders, onderdak in de kleedkamer van het openluchttheater. Maandenlang zorgt Streek ervoor dat er geen stookhout of meubilair onttreemd wordt en repareert hij de afrastering. In de laatste oorlogsdagen neemt hij maar liefst 22 Duitse militairen gevangen, die hij op de dag dat Lochem bevrijd wordt, overdraagt aan de Canadezen. Als 'dank' krijgt Streek na de oorlog de rekening gepresenteerd voor zijn verblijf in de Zandkuil: hij is de beheerder 'Lochem Vooruit' maar liefst honderd gulden verschuldigd...

13. Blijf Onder Langs volgen tot de weg kruist. Ga rechts en loop over Tusseler tot de Zutphenseweg. Wandel over de stoep tot de verkeerslichten (rechts naast de snackbar bevindt zich de ingang van de oude begraafplaats. Je kunt hier een kijkje nemen). Ga bij de verkeerslichten links.

14. Neem de tweede weg rechts. Dit is de Burgermeester Leenstraat.

Meester Prop (15)

De Duitse aanval op Nederland begint op 10 mei 1940. Een aantal dagen lang is het dagelijks leven flink ontwricht. Maar op woensdag 15 mei, de dag van de capitulatie, openen de scholen weer in Lochem. Mr. Prop spreekt zijn leerlingen in School II toe: "Kinderen, we beginnen maar weer, maar vooraf moet ik je dit zeggen, vergeet nooit dat je als Nederlander geboren bent...." Op diezelfde ochtend voeren de Duitsers de Duitse Tijd in en wordt de klok één uur en veertig minuten vooruit gezet. De vrije woensdagmiddag begint dus vroeg voor de Lochemse schoolkinderen!

Verdieping: Tijdsverschil

Voor 1909 verschilde de tijd in Nederland van plaats tot plaats! In het oosten was het in het algemeen later dan in het westen van het land. Ze baseerden deze tijd op de zon. In 1909 kreeg Nederland een nationale tijd die gelijk was aan de plaatselijke middelbare tijd van Amsterdam. Deze verschilt echter 20 minuten van de Greenwich Mean Time (GMT) en dus 40 minuten van de tijd in Duitsland. Toen de bezetters de Duitse Tijd invoerden, werd op die dag ook nog eens de zomertijd van kracht. Alle klokken werden dus één uur en veertig minuten vooruit gezet.

15. Steek de brug over en ga links de Westerwal op. Een klein stukje verder bevindt de synagoge zich aan de rechterkant.

Synagoge Lochem (16)

In het voorjaar van 1943 worden in Lochem de laatste joden opgepakt en naar Westerbork gevoerd. Een klein aantal joden weet nog onder te duiken; sommigen midden in Lochem, anderen op de Lochemse Berg. Hun eigendommen worden door de Duitsers in beslag genomen. Enkele joden weten hun spullen op tijd onder te brengen bij vrienden, in de hoop ze na de oorlog weer terug te krijgen. Ook de kerkelijke eigendommen van de Joodse Gemeente belanden zo op een Lochemse zolder. Na de oorlog keren slechts 18 van de ongeveer 120 joodse inwoners terug. Elk jaar op 4 mei worden hier de namen voorgelezen van de omgekomen joden.

Voor WOII had Lochem veel Joodse ingezetenen. Herinneringen aan die tijd vormen de Joodse begraafplaats aan de Zutphenseweg en de voormalige Joodse synagoge.

De Synagoge van Lochem is gebouwd in 1865 en op 20 oktober van dat jaar plechtig ingewijd. Het gebouw diende ter vervanging van een ander gebouw dat dienst deed als synagoge. Vermoedelijk stond dat tussen het 3e en 4e huis aan de Westerwal. Na ingebruikname is de synagoge een aantal keren gerestaureerd en verbouwd. Bij één van die verbouwingen is het huidige plafond aangebracht. Het is van dun plaatijzer, de ornamenten zijn er in reliëf ingestampt. Door zijn afmeting, vormgeving, en kleurgebruik is het Lochemse plafond uniek. Voor zover bekend is het het enige bewaard gebleven plaatijzeren plafond in Nederland. In het gebouw bevindt zich in een gesloten vitrine het boek waarin de namen van alle omgekomen Joodse medeburgers zijn gekalligrafeerd. Ter herinnering aan de omgekomen Joodse stadgenoten heeft de Lochemse bevolking een bronzen plaquette aan de muur van de synagoge laten aanbrengen.

15. Volg de weg tot op de kruising met de Walderstraat. Ga hier rechtsaf de Walderstraat in. Dit is een winkelstraat. Blijf alsmaar rechtdoor lopen totdat je weer bij de Gudulakerk bent.

Vlag in de hoogste top (17)

Als Lochem op 2 april bevrijd is, gaat direct de nationale vlag mét oranjewimpel uit. Ook in de Lochemse toren wappert vol trots de driekleur. In de verre omtrek is het zichtbaar. Dit is een doorn in het oog voor de Duitse soldaten die zich aan de andere kant van het kanaal hebben ingegraven. Als een soort wraakactie beschieten ze de kerktoren. De Lochemers denken dat er Duitse scherpschutters zijn achtergebleven en roepen de Canadezen te hulp. Met de loop van hun pantser vuren ze op het bovenste gedeelte van de toren en vergroten daardoor onnodig de schade aan de statige spits...

16. Je bent aan het einde van de route. Neem een kijkje bij het VVV Inspiratiepunt of breng een bezoek aan het Liberation Museum. Bij de VVV worden diverse boeken over Lochem verkocht.